

Ötlető: SZERDAHELYI PÁL
Ötletés ideje: 1965.

TART.: SOMOGYSZILI EVANG. LEÁNYEGYHÁZ ÉS
TEMPLOMA TÖRTÉNETE

5 lap

FŐLKRASZÍ MUTATÓ: SOMOGYSZILI
STARKMUTATÓ: XXII ✓

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

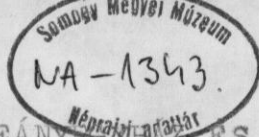

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁROMÁS

ÁTVEZETVE AZ EGYS. LTK. 4300.- AS TÉTELE ALÓL

4300

IV/62/77

A SOMOGYSZILI EVANGÉLIKUS LEÁNYGYÜLEKEZET ÉS TEMPLOMA TÖRTÉNETE

/1839 - 1964./

A somogyszili evangélikus templom felszentelésének 125-ik évfordulója alkalmából tartott jubileumi diszközgyűlésre összeállította és felolvasta: **S z e r d a h e l y i P á l**, a gyülekezet lelkésze.

Amikor egy gyülekezet temploma felszentelésének 25., vagy 50., avagy éppen 100. évfordulóját ünnepli, akkor a jubileumi istentisztelet és urvacsoravételt követő diszközgyűlésen a templom történetét szó-kás ismertetni, annak építésétől napjainkig.

Mivel nem maradt ránk sem a templom, sem a gyülekezet története, s az nem ismeretes a ma élő gyülekezeti tagok előtt, jónak látom e templom-jubileumi ünnepén egyúttal a gyülekezet történetét is ismertetni, annál is inkább, mert a somogyszili evangélikus leánygyülekezet a múltban még sohasem ünnepelte meg temploma jubileumi évfordulóit, még a centennáriumát sem! Ezen az egy és negyedszázados jubileumi ünnepén éppen ezért nemcsak a templom történetét ismertetem építésétől napjainkig, hanem egyúttal a somogyszili gyülekezet történetét is, hiszen a gyülekezet és a templom édestestvérek: a gyülekezet mindössze 6 évvel idősebb, mint temploma, s a gyülekezet és a templom élete és szolgálata szorosan és elválaszthatatlanul összetartozik, akárcsak a családtagokká egy családon belül. Addig van a templomnak rendeltetése, addig él egy templom, míg a gyülekezet tagjai rendszeresen használják, szeretik, gondozzák, fenntartják és addig él egy gyülekezet, míg a templomában rendszeresen él Isten ajándékaival, az Igével és a szentségekkel.

Ezért ismertetem most, a 125. határkőnél, egyszerre a gyülekezet és a templom történetét.

A somogyszili evangélikus leánygyülekezet alapító tagjai 132 évvel ezelőtt telepedtek meg itt, az akkor még Tolnához tartozó Szill községben. Az ősök bölcsője valahol messze, Németország délnyugati részében ringott, egy részüké Hessen-Nassau, a többségé pedig Baden-Württemberg tartományban. A XVIII. század első felében, 1716-1750 között telepedtek át a bécsi császári udvar hívására Magyarországra, hogy a törökpusztította országrészekben új életet teremtsenek. Nem volt ez könnyű az ősök számára! Korabeli angol utazó feljegyzései szerint Budától Eszékig egyetlen házat, emberi életnek és településnek még csak a nyomát sem lehetett találni! Kihalt pusztaság volt az egész ország, ahonnan a török kitette a lábát. Vajjon mi készítette akkor az ősöket, hogy ilyen nehéz körülmények közé jöjjenek? Az az igazság, hogy régi hazájukban is igen nehéz körülmények között éltek! Mind Baden-Württembergben, mind pedig Hessen-Nassauban túl nagy volt a népsűrűség és roppant kevés a föld, - A földbirtokosok "jóvoltából" -, ezért a szegénység, a nyomor ütötte fel fejét, az éhínség és a járványok tizedelték soraikat, s még XIV. Lajos, a francia "Napkirály" zsoldoskatonái sem hagytak nyugtot nekik, sőt a katolikus császári zsoldosok is be-betörték ezekben a tartományokba, a 30 éves háború idején, 1618-1648 között-, s gyújtogattak, raboltak, fosztogattak és gyilkoltak. Nem csoda hát, hogy az ősöknek nem volt maradásuk, itt, hanem nagyrészüket fogta a vándorbotot, s a Habsburg-császárok hívására elindult az új haza felé. Őseink tisztában voltak azzal, hogy nagyon nehéz lett nekik a pusztaságokon, a romokon új életet kezdeni, mégis nekivágtak, Isten megsegítő kegyelmében bizakodva s a bécsi udvar ígéreteiben reménykedve, hiszen a császár jobbágyors helyett szabad polgárként hívta őket, vallásszabadságot biztosított nekik és hosszú ideig tartó adómentességet is ígért.

Igy érkeztek hát az ősök az új hazába. A császár jól számított. Olyanokat hívott ide, akik kitartó munkájukkal, vas-akarattal és rop-pant szorgalommal valóban új életet teremtettek a halott pusztaságok helyén. Az ősök először Tolnában és Baranyában telepedtek le, s onnan jöttek át ide, Szill községbe, a múlt század harmincas éveiben. Tolna és Baranya megye sok községéből jöttek, de egy nagyobb rész főleg Bonyhádról és közvetlen közeléből települt át. A fennmaradt néhány adat szerint a Taubert-nemzetség volt az első evangélikus család Szillban. Ők alkotják a magvát a szilli evangélikus gyülekezetnek. Alljon itt az utókor számára szó szerint ez a feljegyzés: "Johann Taubert wanderte in 1721 aus Oberlains, Kreis Nidda, nach Ungarn aus. In Felsőnana starb darauf nach 17 Jahren seine Witwe, Katharina Taubert. Tauberte und Tauperte finden wir auch in Izmény und Bonyhád. In Szill befindet sich eine ausgedehnte Taubert'sche Sippschaft deren Vorfahre, Adam Taubert 1833 von Bonyhád nach Szill übersiedelte."

Az első szilli evangélikust, Taubert Ádámot és családját aztán hamarosan követték a Taubert-nemzetség és a többi német evangélikus családok tagjait. Valamennyiüket a szilli "uraság" gróf Hunyady hívta ide, erdőirtásra és földmunkálásra, kedvező feltételek mellett. A szilli gyülekezet alapítói is tehát egytől egyig földművesek voltak, és csak jóval később "iparosodtak" el, ennek az évszázadnak az első évtizedeiben már nagyon sok iparost találunk az evangélikusok között. Említésre méltó, hogy ugyancsak a szilli Hunyady-család egyik őse, Hunyady-Nepomuk János hívta annak idején erre a vidékre a döröcskei anyagyülekezet alapító éseit, csak hogy ők majd száz évvel korábban jöttek, 1758-ban, míg a szilliek 1833-ban. Az is említésre érdemes, hogy a szilli evangélikusokat betelepítő Hunyady gróf, a nem sokkal utóbb kitört magyar szabadságharcban, 1848-49-ben mint magyar huszárkapitány harcolt Görgey seregében a Habsburgon ellen, annak ellenére, hogy a Hunyady-család hatalmas földbirtokait, nemesi rangját és grófi címét mind a Habsburgoknak köszönhette!

A szilli gyülekezet születésének éve tehát 1833. Ezt az évszámot erősíti meg a templomunkban található Luther-kép is, melynek felirata a Taubert-családok 1833-ban történt szilli letelepedésének állít emléket.

A rákövetkező évek során egyre több evangélikus család költözött Szillbe. Ugy jöttek, mint tavasszal a fecskék, rajokban és a napsugaras tavaszban örvendező szívekkel. Egy-két év múlva már meg is szervezték a gyülekezetet. Földesuruktól; a Hunyady-családtól éedig egy uradalmi házat is kaptak, istentiszteletek tartására. Ez a ház itt állott a templom helyén. Ebből az imaházból épült fel aztán ez a kicsiny, de kedves, fatornyos templom. Emlékeztetéül álljon itt az is, hogy az ősök annak idején, az 1830-as években, pontosabban 1834-39-ig, 5 éven át részes aratásba jártak a szomszédos Inámpusztára, s az itt szerzett jövedelmük-ből alakították át a volt uradalmi házat, majd imaházat templommá, beszereszték a padokat, az orgonaharmoniumot, a három harangot, s a templom homlokzata fölé fatornyot emeltek. A meghitt kis templom felszentelése 1839-ben történt. Sajnos, még a felszentelése napja sem maradt fenn pontosan, így azt nem tudjuk teljes bizonyossággal, de semmiképpen sem aug.20.-án lehetett, mert Szent István ünnepe kimondottan római katolikus ünnep volt s erre a napra biztosan nem esett az evangélikus templom felavatása. Nyilván csak az egyöntetűség kedvéért ünnepli szilli gyülekezetünk a katolikusokkal egy napon, aug.20.-án a templomszentelés emlékünnepét. Semmi írásbeli adat nem maradván fenn erről, természetesen nem az a lényeges, hogy melyik napon is ünnepeljük azt meg, hanem az, hogy valóban szívből és igaz hálaadással ünnepeljük!

Az ősök a templom felszentelése után néhány évvel csatlakoztak a döröcskei anyaegyházhoz, mivel önállósulásra még nem gondolhattak. Ezekből az évtizedekből nem sokat, ugyszólván semmit sem jegyzett fel a krónika, nyilván azért, mert a kis gyülekezet életében nem történt semmi különös, említésre érdemes esemény. Legfeljebbannyi, hogy a kis gyülekezet egyre növekedett. Lélekszámban és lelkiekben egyaránt. A századforduló idején már 750 lelket számláltak! S a kis templom vasárnapról vasárnapra megtelt, sőt - kicsivé lett! Itt aztán csakhamar egy nagyobb templom építését vették tervbe, s ezzel együtt önállósulásról, paplak építéséről és lelkészi állás szervezéséről szöttek szép terveket. Évtizedeken át dédelgették szívének mélyén ezt a forró kívánságot. S évek hosszú során át gyűjtögettek, adakoztak erre a célra. Végre a század elején, 1910-1914 között megvásárolták az összes téglát, és éppen bele akartak fogni a "nagy" templom építésébe, amikor kitört az első világháború, s a hadikölcsönökbe fektetett pénz utolsó krajcárig, a téglá és egyéb építőanyaggal együtt elveszett. A hitben fogant és szeretettel szötte, édes álmokat kegyetlen, véres kézzel tépte szét a háború vihara! De ha még csak ezek a szép álmok és édes reménység foszlottak volna szét! Azonban sokan odavesztek a gyülekezet tagjai közül is a háború poklában, sőt a kis templom 3 harangja közül kettőt elrekvitáltak s ágyut öntöttek belőlük.

A háború után a sok szenvedésből lassan tért magához a kis filia népe. Miközben elvesztett tagjait, a háború áldozatait siratja és elvesztett vagyona, a meg sem épült templom romjai felett kesereg, Istenben bízva, új erőre kapva igyekszik gyógyítani a háború ütötte sebeket, és elsőnek az elvesztett harangok pótlására egy új harangot öntet 1921-ben. Itt említem meg, hogy a jelenlegi két harang közül a kisebbiket 1839-ben öntötték Pécsen, tehát a templommal egyidős. E harang felső peremén körben ez a felírás olvasható: "Goss mich Peter Weinbert in Fünfkirchen 1839." Két oldalán dombormű öntvény van, egyik felén a feszület, a másikon egy apostol képe. E harang súlya kb. 150 kg. Az 1921-ben beszerzett új harangon a következő felírást olvashatjuk: "Isten dicsőségére öntetett a somogyzilli ág. hitv. evang. egyházközség hiveinek buzgó közadakozásból Szlezák László harangöntő által Budapesten, 1921-ben." Alatta egész sor dombormű látható: kehely, buzakalász, szőlőfürt, kereszt, horgony, szív, a Lélek lángja és egy Biblia. E nagyharang súlya kg 3 q.

A harmincas években, a százesztendősz gyülekezet újra kezdi szövegetni a már egyszer eltemetett álmokat az önállósulásról, egy nagyobb templom és lelkészlakás építéséről. De előbb a harmincas évek kezdetén fellépett nagy gazdasági válság, a boletta-rendszer beköszöntése hátráltatta a szép tervek valóraváltását, majd pedig 1934-ben egy tanítóválasztás kavarta fel egészen a gyülekezet nyugalomát, s két pártra, majd két részre szakadva már nem gondolhattak olyan nagy feladat megoldására, amihez minden erejükre s teljes összefogásra, maradéktalan egyetértésre lett volna szükség. Aztán pár év múltán, mikor a sebek kezdtek begyógyulni, mégis csak hozzáálltak ennek a régi szép álomnak a megvalósításához, beszerzték az épületanyag egy részét, de pontosan a templom századik születésnapja utáni napokban kitört a második világháború, mely most már végleg eltemette ezeket az álmokat! A második világháború során egyetlen harangot sem vittek el, a templom maga is sértetlen maradt, de a gyülekezet amál súlyosabb veszteségeket szenvedett. Sok gyülekezeti tag halt meg a harctereken és sokan kerültek fogságba. Ebben része volt annak a szomorú ténynek is, hogy a hivek egy részét, elsősorban azokat, akik a magyarországi németek, /svábok/ náci-szervezetének, az un. Volksbundnak voltak a tagjai, a német hadseregbe vonultatták be, s mint a Wehrmacht és az SS tagjai legtöbben odavesztek. A háború végén pedig, 1945 január 6.-án gyászos Vizkereszt köszöntött a szili gyülekezetre. Ezen a napon igen sok gyülekezeti tag, férfiak, nők egyaránt kerültek fogságba és

közülük csak kevesen tértek évek múltán haza, jónéhányan rokkantan. 1948 tavaszán április 13-án pedig megindult a kitelepítés Somogyiszilból is, a Potsdamban megkötött nagyhatalmi egyezmény értelmében. A kitelepítő vagonok hosszú sora somogyiszi gyülekezetünk 75 %-át Németországba vitte! Így aztán a nemrég még anyaggyülekezetnek is beillő, csaknem 800 lelket számláló filia lélekszáma hirtelen, máriól-holnapra leapadt 180 lélekre. De a maradék sem maradt meg egészen! Sokan elköltöztek Szilból s ez a folyamat még ma is tart. Így a jelenlegi somogyiszi lélekszám 150-160 lélek között mozog. Nem csoda, hogy a somogyiszi evangélikusok örökre meggyűlöltek a háborút és szeretik a békét!

Mivel a somogyiszi filia szerves része a somogydöröcskei egyház-községnek, nem lenne teljes az összkép, ha meg nem emliteném, hogy még 1943 végén meghalt a gyülekezet lelkésze, Dr. Wölffel Gyula. A háboru vége pásztor nélkül találta a sokat szenvedett és részekre szakadt nyáját! Az anyaegyházközség, mivel Somogydöröcskén működött a Volksbund körzeti irodája, különösen nagymérvű kitelepítést szenvedett: a hivek 85 %-ának kellett áttelepülnie, s a 800 lélekből csak 100 maradt. Gadácson a 450 lélek leapadt 70-re, Bonnyán pedig a 340 lélek helyett már csak száz lelket találunk.

Emek a kicsivé zsugorodott szili filiának most már végleg le kellett mondania a régi álmokról: önállósulásról, új templomról és lelkészlakásról, és most csupán azt a szerény vágyat melengette szívében, hogy régi kis fatornyos templomát megújithassa. Bár egyszer, a háboru után is feltámadt egyes gyülekezeti tagok szívében az önállósulás gondolata, majd 1956 tavaszán felvetődött a szili gyülekezet anyaggyülekezetté válásának terve, a lelkészi székhely áthelyezésével. Ez a terv azonban nem sikerült, mivel nem tudott a gyülekezet lelkészlakást biztosítani, bár egyházi felsőbbségünk is támogatta ezt a tervet.

Istennek úgy tetszett, hogy a háboru és kitelepítés következtében súlyos veszteségeket szenvedett kis gyülekezetet új életre támassza, új hittel és szeretettel ajándékozza meg. Sz egymást követő igehirdetés-sorozatok, evangélizációk, csendeshetek által munkálta Isten ezt az új kezdetet. Ennek köszönhető és tulajdonítható, hogy a somogyiszi leányegyházközség ma a legelevenebb része az egész gyülekezetnek. Istennek legyen hála érte!

Isten adott erőt ahhoz is, hogy a Szili gyülekezet kis templomát most már végre rendbehozassa, annál is inkább, mivel temploma ebben az évszázadban még egyáltalán nem volt tatarozva, - nem az elődök nemtörődömségéből, hanem egyszerűen abból a meggondolásból, hogy ugyanis rövidesen lebontásra kerül ez a régi templom, mert a helyébe újat, szebbet és nagyobbat fognak építeni! Közben pedig az idő vasfoga egyre jobban ki-kezdte a régi épületet. Az ötvenes évek vége felé azután már halaszthatatlanná vált a templom megújítása. Szili gyülekezetünk 3 részletben végezte el a templom rendbehozatalát. Először 1958-ban a tetőzetet cserépeztük át, majd rá 2 évre, 1960-ban, az ajtó, ablakok és a fatornyo mázolása következett és újabb 2 évi erőgyűjtés után, 1962-ben a templom külsejét tataroztuk. A 3 ütemű tatarozásra a következő összegeket fordítottuk: 1958-ban a tetőzetre 4,100 Ft, 1960-ban a mázolásokra 2.500 Ft és 1962-ben a kőművesmunkákra 5.500 Ft. és mintegy 2.000 Ft. értékű természetbeni munkát végeztek hiveink, elsősorban presbitereink. Így a renoválás teljes összege kb. 14.000 Ft.-ba került. Ezt az összeget a kis gyülekezet részben adakozásából teremtette elő, részben pedig a külföldön élő, a két világháboru között az Egyesült Államokba szakadt, volt szili hittestvéreink küldték a hazai templomra. Legyen érte Istené a díszőség!

Szívből örvendezünk, hogy templomunk 125-ik születésnapjára megújíthattuk Isten házáat, és szívből könyörgünk, hogy kis templomunk a jövőben is betölthesse Istentől rendelt hivatását a gyülekezet életében.!

Krónikánk végére értünk, s itt még meg kell említenem, hogy - a hozzáférhető feljegyzések szerint - 3 püspök látogatta meg a szili filiát: Gyurátz Ferenc, Kapi Béla és Turóczy Zoltán. A somogyszili templomot építtető lelkész neve Pártai-Berti József, somogydöröcskei lelkész, majd Krüng Miklós és Dr. Wölfel Gyula következett, s a sziliek negyedik lelkésze Szerdahelyi Pál.- Elérkeztünk a mai napig, de a 125. év határvövénel nem ér véget a gyülekezet története, hiszen az élet megy tovább, s mi szívében forró hálaadással és egyben könyörgő imádsággal indulunk tovább, az emlékezés hegycsucsáról vissza hétköznapokba, abban a Szentháromság egy igaz Istenben bizva, Aki mint Atyánk eddig is vezetett és kegyelmében megőrzött, mint Fiu-Isten, vérén megváltott minket is a büntől és haláltól az örökélet számára, és mint Szentlélek Isten életre hívta és fenntartotta 125 év viszontagságai közepette ezt a kis gyülekezetet és ezután is Ő tart meg minket az egy igaz hitben!

Isten áldó és megőrző kegyelme legyen velünk!

Somogyszil, 1965.

Szerdahelyi Pál
lelkész

Készült a Déli Evang. Egyházker./Bp.
VIII. Puskin u. 12./ soksz. gépen
Eng. szám: 2849.

